

Epos o Gilgamešovi (kolem r. 2500 – 7. století př. Kr.)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje); 2. Hlavní postavy a jejich charakteristika; 3. Námět, témata, hlavní motivy; 4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

(1) Tak stvořili velcí bozi Gilgameše...

Ze dvou třetin bůh a člověk z jedné, tvar jeho těla božský původ jeví...

Hradbu dal vystavět kol Uruku hrazeného, kol svaté Eanny, pokladnice čisté.

Pohled' na jeho hradbu, jež vystavěna je jak podle nitě!

Hled' na jeho podezdívku, již podobnou nikdo nevytvoří! (...)

Nepouští Gilgameš syna k otci, ve dne v noci nutí i děti k práci.

(2) Šamchat svá ňadra uvolnila, lůno odhalila, její rozkoš vzal,

nezdráhala se, ale dech mu vzala. (...)

Po šest dní a sedm nocí Enkidu s Šamchatou obcoval bez ustání.

A když se nasytil rozkoše její, svou tvář otočil k zvířatům svým.

Jakmile jej spatřily, Enkidua, na útěk se gazely daly.

Zvěř stepní daleko od něho pádí.

(3) „V lese bydlí Chuvava silný.

Ty a já, my jej zabijeme, veškeré zlo země vyhladíme a cedry pokácíme!“

(4) Pak honil Enkidu nebeského býka, až jej konečně chytil za jeho tlustý ocas.

Oběma rukama pevně jej držel a Gilgameš, jako zápasník smělý, statečný a zkušený v boji, vrazil mu meč mezi šij, rohy a chřtán.

(5) Hořko je v mysli Enkiduovi.

A jak tak sám na loži leží, nitro své za noci vyjeví příteli svému: „Poslyš, příteli můj, sen jsem zřel této noci. Hučela nebesa, ozvěnou odpovídala zem, a mezi nimi stál jsem já! (...)

„Zachraň mne, příteli můj!“ jsem zvolal, ale tys mne nezachránil, neb jsi se bál.“

(6) „Přítel můj, jehož jsem miloval, v hlínu se změnil,

Enkidu, přítel můj, jehož jsem miloval, v hlínu se změnil.

Mám snad i já jako on ulehnout a nevstat na věky věků?“ –

(7) I mluví šenkýřka k němu, ke Gilgamešovi:

„Kam běžíš, Gilgameši?

Život, jež hledáš, nenalezneš!

Když bozi stvořili lidstvo,

smrt lidstvu dali v úděl,

život však do svých rukou si vzali.

Ty, Gilgameši, žaludek si naplň,

ve dne v noci buď stále vesel!

Denně pořádej slavnosti,

tancuj a hraj si ve dne i v noci!

Nechť čisté jsou tvé šaty,

tvá hlava vymyta, ve vodě se koupej!

Na dítko zři, jež držíš na své ruce.

Ať manželka se raduje na tvém klíně!

Takové je lidské počínání.“

(8) I mluví Uta-napištim k němu, ke Gilgamešovi:

(...) „Kruté smrti se nevyhneš!

Což navěky stavíme dům? Což navěky pečeme?

Což navěky bratří se o podíl dělí?

Což navěky trvá na zemi hněv?

Což navěky zvedá se řeka a záplavu přináší?

(9) Po západu slunce loď byla hotova.

Obtížné bylo ji na vodu spustit.

Prkny ji podložit museli shora i zdola,

až do dvou třetin se na vodě octla. –

Vše, co jsem měl, jsem naložil na ni...

Na loď jsem uvedl celou svou rodinu a příbuzné své.

Zvěř stepní a drobná zvířata stepní... jsem uvedl na ni.

Po šest dnů a sedm nocí

s potopou burácel vítr a jižní bouře srovnala zemi.

(10) Tu pravil Uta-napištim jemu, Gilgamešovi:

„Gilgameši, tys přišel sem, namáhaje se a trmáčeje. (...)

Slovo skryté chci vyjevit tobě,

o rostlině, jež život dává, chci říci tobě. (...)

Když to uslyšel Gilgameš, otevřel...,

těžké kameny uvázal na své nohy.

Táhly jej dolů na dno širého moře.

(11) Vůni té rostliny ucítil had,

tiše vylez a rostlinu odnes.

A když se vracel, odhodil kůži.

Tenkráté Gilgameš used a hořce plakal...

(12) I mluvil Gilgameš k němu, k lodivodu Uršanabimu:

„Na hradbu uruckou vystup, Uršanabi, procházej se po ní,

prozkoumej základy její, bedlivě prohlédni

cihly, zda její cihly nejsou z pálené hlíny

a její základy nepoložilo mudrců sedm!

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;

B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Milan Balabán – Veronika Tydlitátová: Gilgameš: Mytické drama o hledání věčného života (2002)

Postavy a charaktery:

Gilgameš a Odysseus:

Cesta jako překonání světa

V mnoha lidových pohádkách zaznívá prastarý motiv hrdinovy **cesty**, která je hledáním, ale hledáním nikoliv toho, co lze nalézt na běžné pozemské pouti, nýbrž hledáním čehosi, co není tak docela z tohoto světa. Západním vzorem takové pouti světem za svět je rytířské hledání svatého Grálu, putování nazývané starobylým slovem **quest**. (...)

Na cestě se člověk překonává, očišťuje, prochází zkouškami, nalézá poznání a právě tato metamorfóza je hlavním cílem pouti. Krajina se svými proměnlivými horizonty, lidé na cestě, vůči nimž má hrdina osvědčit statečnost, moudrost nebo soucit, strádání a hrdinské činy, to vše není jen kulisa, ale též spoluhráč vnitřního dramatu. Země se svými drsnými nástrahami, překážkami i utěšující líbezností je symbolem a příslibem nezemských cílů. (...)

Medium událostí

Ve svém odvěkém kamenitém loži se jako v poutech zmítá zářivé božstvo, o jehož moci není pochyb. Moře, oceán, to je živá bytost sama oživená mnohými tvory ze světa bohů, zvířat a lidí. Je to vlastní svět, který pro své otevřené obzory, stále nebezpečí a tajemné hlubiny je jedinečným mediem hrdinovy pouti. (...)

Milan Balabán – Veronika Tydlitátová: Gilgameš: Mytické drama o hledání věčného života, Praha 2002, s. 69, 75.

Poznámky a vysvětlivky:

Milan Balabán (* 1929) – český religionista, biblista a básník, profesor Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy, spoluautor českého ekumenického překladu Bible; **svatý Grál** – miska s krví ukřižovaného Ježíše, symbol poznání skutečného Boha, hledání Grálu je námětem některých středověkých mytických příběhů, např. o britském králi Artušovi a jeho rytířích kulatého stolu; **Veronika Tydlitátová** (* 1959) – česká religionistka, judaistka a výtvarnice, působí na Západočeské univerzitě v Plzni.

Úryvek patří do stylu esejistického: objevným způsobem spojuje Epos o Gilgamešovi, tedy jedno ze základních děl náročné, umělecké literatury, s žánry literatury triviální, zejména dobrodružné, pro niž je téma questu příznačné. Zároveň vedle naučné složky textu se tu nešetří esteticky náročným vyjadřováním, majícím za cíl vytvořit též emocionální vztah čtenáře k pojednávané problematice, či ji spojit s pocity, které čtenář při četbě dobrodružných knih již prožíval. Podobně musíme chápat také zmínku o pohádce; s mytickým eposem ji téma cesty sice spojuje, ale zároveň se pohádka od mýtu výrazně odlišuje (je zaměřena na „mikrokosmos“ mezilidských vztahů v rodině, obci apod., zatímco mýtus tematizuje „makrokosmos“ vztahu člověka ke světu jako celku, k přírodě, osudu, hranici mezi životem a smrtí atd.